

Българска платформа за
международно развитие

ЦЕЛИТЕ ЗА УСТОЙЧИВО РАЗВИТИЕ НА ХИЛЯДОЛЕТИЕТО

РАВЕНСТВО МЕЖДУ ПОЛОВЕТЕ

Осигуряване на здравословен начин на живот и
насърчаване на благосъстоянието на всички във всяка
възраст

Цел 5: Постигане на равенство между половете и овластване на всички жени и момичета

Какво е постигнато до сега и какво все още предстои?

Целите за устойчиво развитие са логично продължение на Целите на хилядолетието за развитие.

Равенството на половете и овластването на жените беше Цел 3 на ЦХР с основна подцел премахване на неравнопоставеността в началното и средното образование до 2005 г. и на всички нива до 2015 г.

При прегледа на постигнатото от ЦХР се отчита, че тази цел е постигната напълно в световен мащаб. Приема се, че в развиващите се страни **неравнопоставеността на момичетата и момчетата в достъпа до образование** и записването им в начално, средно и висше образование е **преодоляна** като цяло, **въпреки че различията между областите по света са значителни**. Например, в Южна Азия броят на момичетата, записани в начално училище, е бил едва 74 на всеки 100 момчета през 1990 г. Към 2015 г. на всеки записани 100 момчета има записани вече 103 момичета.

На глобално ниво делът **на жените на пазара на труда, заети извън селското стопанство**, е нараснал до 40%, но в Южна и Западна Азия и Северна Африка той е едва 20%. Делът на жените, заемащи несигурни работни места спрямо общото участие на жените на пазара на труда, е намалял с 13% в периода между 1991 и 2015 г. (При мъжете този дял е намалял с 9%).

В 90% от 174-те държави, за които има данни през последните две десетилетия, броят на жените в националните парламенти се е увеличил, но въпреки това в края на 2015 г. **жените в управлението са по-малко от 20% в световен мащаб**, което е твърде далеч от паритета, който би дал възможност техният глас да бъде чут и мнението им за развитието да бъде взето под внимание.

Ако заложената през 2000 г. подцел на Цел 3 е изпълнена успешно, т. е. достъпът до образование за момичетата и момчетата е изравнен, то в останалите сфери на живота все още предстои дълъг път до постигане на желаното равенство и равнопоставеност.

Цел 5 от ЦУР е много по-амбициозна и всеобхватна. Според новите ангажименти на световните лидери обществата навсякъде по света трябва да постигнат равнопоставеност на половете и да овластят всички жени и момичета, във всички страни по света, а не само в развиващите се страни. Това е необходимо, защото жените и момичетата представляват половината от населението на света и също половината от неговия потенциал, но и до днес неравнопоставеността е устойчива навсякъде и пречи на социалния прогрес. Към 2014 г. 143 държави са гарантирали равенството между жените и мъжете в своите Конституции, но все още другите 52 не са го направили.

Неравнопоставеността, с която се сблъскват момичетата, започва веднага след раждането им и ги следва през целия им живот.

В някои държави момичетата са лишавани от достъп до здравеопазване и достатъчно храна, което води до по-висока смъртност сред тях. Когато момичетата навлизат в **юношеските години, неравнопоставеността на половете става още по-голяма**. Ранните бракове засягат много по-често момичетата, отколкото момчетата. По света почти 15 млн. момичета на възраст под 18 г. биват омъжвани всяка година, което прави 37,000 всеки ден. В Сърбия 44% от ромските момичета на възраст 15-19 години са женени. Практики, които благоприятстват раждане на синове, водят до тревожна тенденция на "липсващи момичета". Така например, в Грузия се раждат 112 момчета на всеки 100 момичета.

В глобален мащаб 30% от жените на възраст над 15 години са преживели през живота си физическо или сексуално насилие от страна на партньор, а 18% от жените по света са преживели някакво сексуално

насилие в детството. Жертвите на партньорско насилие са два пъти по-склонни към депресия - 1,5 пъти повече вероятно е да придобият ХИВ и с 16% е по-голяма вероятността да родят бебе с поднормено тегло.

Цел 5 е тясно свързана с Цел 3 и Цел 4 от Целите за устойчиво развитие. Равното третиране на момичетата и момчетата е неразрывно свързано с равния достъп до здраве (включително репродуктивно) и достъпа до образование.

Неравенството по пол в образованието на глобално ниво все още съществува: 64% от неграмотните по света са жени и 40% по-малко момичета/жени, отколкото момчета/мъже, имат висше образование. Ренните бракове на момичетата се отразяват върху здравето им и върху тяхното образование. Около една трета от развиващите се страни все още не са постигнали равнопоставеност на половете в началното образование. В африканските държави на юг от пустинята Сахара, в Океания и Западна Азия момичетата все още са изправени пред трудности при посещаване на училище, както начално така и средно.

Неравнопоставеността по пол в образованието води до липса на достъп до умения и ограничени възможности за включване в трудовия пазар. Овлаштаването на жените и момичетата е ключов фактор за намаляване на бедността, за да се достигне до икономически ръст и да се настърчи социалното развитие. Според статистиките на УНИЦЕФ **с всяка следваща година образование потенциалът на човек за по-добър доход нараства с 10%**. Ако всяко момиче по света имаше достъп до образование, броят на детските бракове би намалял с 14% в световен мащаб, а ако една майка е грамотна и може да чете, това увеличава с 50% шанса за оцеляване на детето ѝ до 5-годишна възраст.

Пълното участие на жените в работната сила би добавило много проценти към националния ръст на повечето страни – в много случаи това се изразява с двуцифrenи числа.

Насилието срещу жените има и сериозни **икономически последици**. Дори най-консервативните оценки измерват цената на насилието срещу жените в милиарди долари, а някои от тях оценяват разходите от партньорското насилие на 12% от БВП. Така насилието срещу жените продължава да бъде една от най-разпространените форми на нарушения на правата на човека. В основата му често стоят дълбоко вкоренените социални и културни норми в обществото. Например около 133 млн. момичета и жени са станали жертва на някаква форма на генитално осакатяване в 29-те страни в Африка и Близкия изток, където тази опасна практика е често явление и води до риск от продължително кървене, инфекции (включително ХИВ) усложнения при раждане, безплодие и смърт.

В чисто икономически план **жените имат по-малък достъп до продуктивни ресурси**, включително финансови услуги. Например в Нигер само 9% от земята се отчита като собственост на жени, срещу 62% от мъжете. В Албания 93% от земеделските стопанства се управляват от мъже.

Инвестициите в инфраструктура и достъпът на жените до нея често са недостатъчни. В Африка на Юг от Сахара с 23% е по-малко вероятно жените да притежават мобилен телефон в сравнение с мъжете, а почти с 45% по-малко жени имат достъп до интернет. Почти една пета (19%) от населението на света няма достъп до електроенергия. Липсата на достъп до сигурна и надеждна енергия може да доведе до преждевременна смърт на момичетата и жените, например при готовене с нездравословни източници на гориво.

Времето на жените, изразходвано за неплатен труд, силно ограничава способността им да участват в дейности, генериращи доходи. Във всички региони на света **жените отделят поне два пъти повече време от мъжете за неплатена домашна работа**. В 25 държави от Африка на Юг от Сахара се оценява, че жените изразходват общо 16 млн. часа всеки ден за събиране на вода, често в опасни условия.

Защо равнопоставеността на половете е толкова важна?

Независимо къде живеем, равнопоставеността на половете е основно човешко право. Напредъкът в равнопоставеността е критично важен за всички области на едно здраво общество, от намаляване на

бедността до насищаване на здравето, образованието, защитата и благосъстоянието на момичетата и момчетата.

Жените и мъжете са различни. Те имат различни нужди, опит, потребности, приоритети. Векове наред жените са „обгрижвали“ хората около себе си. Този процес е изградил у тях умения и талант, които са ценни за човечеството, а остават неоползотворени, което е загуба за света и обществото като цяло.

Гласът на жените не се чува достатъчно там, където се вземат решенията за разпределението на ресурсите на човечеството, включително на онези, които касаят директно живота на самите жени. Това не е справедливо. Ако половината човечество не взема равнопоставено участие в управлението на политическите формирования, имащи силата да променят света/държавата/областта/града/селото, то възниква проблем с легитимността на тези структури. Политическите права на жените са интегрална част от техните човешки права, а човешките права са фундаментът на демокрацията.

Равенството между половете е в центъра на ценностите на ЕС и е залегнало в неговата правна и политическа рамка. То е от жизненоважно значение за постигането на Целите за устойчиво развитие и цялата Програма за 2030 г. на ЕС и неговите държави-членки ще насищават правата на жените и момичетата, равенството между половете, овлаштяването на жените и момичетата и тяхната защита като приоритет във всички области на действие.

Подциeli на Цел 5

- 5.1. Премахване на всички форми на дискриминация** срещу всички жени и момичета
- 5.2. Премахване на всички форми на насилие** срещу всички жени и момичета в обществената и частна сфера, включително трафика и сексуалната експлоатация и всяка друга експлоатация
- 5.3. Премахване** на всички вредни практики като **насилствените детски и ранни бракове и гениталното осакатяване**
- 5.4. Признаване и **оценяване на неплатения труд**, полаган като грижа за семейството и домакинския труд, полаган чрез предоставяне на обществени услуги, инфраструктурни политики и политики за социална защита, и насищаване на споделена отговорност в домакинството и семейството, в съответствие с националните особености.
- 5.5. Осигуряване на пълно и ефективно **участие и равни възможности за лидерство на всички нива** на вземане на решения в политическия, икономическия и обществения живот.
- 5.6. Осигуряване на **универсален достъп до сексуално и репродуктивно здраве** и репродуктивни права, както е прието в съответствие с Програмата за действие на Международната Конференция по Населението и Развитието и Пекинската платформа за действие и документите, отчитащи резултатите им при последващите конференции.
- 5.А Предприемане на реформи за осигуряване на **достъп и контрол на жените върху икономическите ресурси**, както и достъп до собственост и контрол върху земята и други форми на собственост, финансови услуги, наследствени права и достъп до природни ресурси, в съответствие с националното законодателство.
- 5.Б Разширяване на използването на различни технологии, по-специално на **информационни и комуникационни технологии за насищаване и овлаштяване на жените**.
- 5.В Приемане и засилване на подходящи **политики и приложимо законодателство за насищаване на равнопоставеността на половете** и овлаштяване на всички жени и момичета на всички нива.

Стратегическа рамка на равнопоставеността на половете

Равнопоставеността на половете като важна цел и общочовешка ценност е залегната в множество стратегически документи.

Договорът за Европейския съюз и Договорът за функционирането на Европейския съюз, както и Хартата на основните права на Европейския съюз, определят равенството между жените и мъжете като основна ценност на Съюза, и неговото постигане е една от целите и задачите на Съюза. Друга обща цел на Съюза е интегрирането на равенството между жените и мъжете във всички негови дейности.

Пекинската декларация и платформа за действие на ООН от 1995 г. и посочените там дванадесет критични проблемни области, както и Програмата за действие на Международната конференция за населението и развитието (1994), и резултатите от техните последващи конференции за преглед на постигнатото, оказаха влияние на глобалните политики като препотвърдиха важността на постигането на равнопоставеност на жените и мъжете (gender equality) във всички области и сфери на развитието.

В Европейския пакт за равенство между половете (2011 – 2020 г.) Съветът на Европейския съюз отново потвърди ангажимента си да изпълни амбициите на ЕС за равенство между половете, по-специално да премахне различията между половете в заетостта и социалната защита, включително разликата в заплащането на жените и мъжете; да насьрчи по-доброто равновесие между професионалния и личния живот на жените и мъжете през целия им живот и да се бори с всички форми на насилие срещу жените.

Стратегическият ангажимент за постигане на равенство на половете 2016-2019 г., публикуван от Европейската комисия през декември 2015 г., подчертава необходимостта от повече усилия за насищаване на равенството между половете и предлага широк спектър от дейности, насочени към: еднаква икономическа независимост на жените и мъжете; намаляване на разликите по пол в заплащането, доходите и пенсийте; равенство във вземането на решения; прекратяване на насилието, основано на пола; и насищаване на равенството между половете извън ЕС. Тези усилия подчертават необходимостта от включване на аспекта на равенството между половете във всички политики на ЕС, както и в програмите, финансиирани от ЕС.

В Римската декларация от 25 март 2017 г. ръководителите на 27 държави-членки и на Европейския съвет, Европейския парламент и Европейската комисия обещаха да работят за изграждането на социална Европа: Съюз, който насищава равенството между жените и мъжете, както и правата и равните възможности за всички.

Европейският стълб на социалните права, който определя програма за по-добре функциониращи икономики и по-справедливи и устойчиви общества, утвърждава равенството между половете като един от основните принципи и права на ЕС и подчертава, че равенството в третирането и възможностите между жените и мъжете трябва да бъдат осигурени и насищавани във всички области.

Програмата на ООН за устойчиво развитие до 2030 г., очертава набор от 17 универсални, интегрирани и преобразуващи се цели и предвижда свят, в който всяка жена и момиче ще се радва на пълно равенство между половете и всички правни, социални и икономически бариери пред тяхното овластяване ще бъдат премахнати.

Новият Европейски консенсус за развитие "НАШИЯТ СВЯТ, НАШЕТО ДОСТОЙНСТВО, НАШЕТО БЪДЕЩЕ" предоставя цялостна обща рамка за европейското сътрудничество за развитие, която за пръв път важи за всички институции на Европейския съюз и всички държави членки. Чрез новия консенсус се потвърждава категорично, че изкореняването на бедността остава основна цел на европейската политика за развитие. Документът обхваща изцяло икономическото, социалното и екологичното измерение на устойчивото развитие. Действията, предприети от ЕС и неговите държави-членки, отразяват ключовите теми от дневния ред за 2030 г.: Хората, Планетата, Благоденствието, Мирът и Партийорството /People, Planet, Prosperity, Peace and Partnership/. ЕС и неговите държави-членки обещават, че ще работят за:

- осигуряване **достъп на всички до безопасна, достатъчна и питателна храна**. Особено внимание ще бъде отделено на деца под пет години, юноши и жени, особено по време на бременност и кърмене /24 член/;
- създаване на **достойни работни места**, особено за жените и младежта, което е от съществено значение за приобщаващ и устойчив растеж /27 член/;
- подкрепа на **приобщаващото обучение през целия живот** и на средното и висше образование, техническо и професионално обучение, обучение на работното място и обучение за възрастни, включително при извънредни ситуации и кризисни ситуации, като специално внимание ще бъде отделено на възможностите за образование и обучение за момичета и жени /28 член/;
- **изпълнение на задълженията си по Конвенцията за премахване на всички форми на дискриминация по отношение на жените** (CEDAW): за премахване на всички форми на сексуално и свързано с пола насилие и дискриминация, включително вредни практики, особено принудителни, ранни и детски бракове и генитално осакатяване на жени; за насърчаване важната им роля като агенти на развитието и промяната; насърчаване на техните икономически и социални права и овластяване, засилване на техния глас и участие в социалния, икономическия, политическия и гражданския живот, гарантиране на тяхната физическа и психическа неприкосновеност и промяна на институционалната култура на ЕС и на държавите-членки, за да изпълнят своите ангажименти, като се счита, че насърчаването на равния достъп на жените до заетост, достойна работа, равно заплащане и финансови услуги ще бъде от полза за всички членове на обществото/33 член/;
- насърчаване широкия **достъп до финансови и микрофинансови услуги**, включително за жени, в т.ч. инициативите на частния сектор и социалните предприятия, кооперациите и жените и младежките предприемачи, за да се стимулира предоставянето на местни услуги, както и приобщаващи и зелени бизнес модели /49 член/;
- подкрепа на подобренията в управлението, свързани с устойчивото стопанисване на горите, с управлението на земеделските райони и със **справедливия достъп до земя**, особено за жените, при зачитане на правата на местното население и на коренното население, към водата /55 член/;
- подкрепа грамотността и **уменията** в областта на **цифровите технологии**, за да дадат възможност на хората, особено на жените и лицата в уязвими и маргинализирани ситуации, да насърчават социалното приобщаване и да улеснят участието си в демократичното управление и цифровата икономика /57 член/;

- **предотвратяването** и реагирането на сексуално насилие и **насилие, основано на пола** в конфликтни ситуации и след конфликт, и ще подкрепят жените като положителни агенти за предотвратяване на конфликти, разрешаване на конфликти, облекчение и възстановяване /68 член/.

Съвместният работен документ на Европейската комисия и Европейската Служба за Външни Действия за равенството между половете и овлаштяването на жените: преобразяване на живота на момичетата и жените чрез външните отношения на ЕС за периода 2016-2020 г. посочва институциите, които трябва да се ангажират съвместно с насьрчаването на равенството между половете и овлаштяването на жените във външните отношения на ЕС. Той предвижда предприемане на действия и трансформиране на живота през четири основни области:

1. Осигуряване на физическата и психологическата неприкосновеност на момичетата и жените.
2. Насърчаване на икономическите и социални права/овлаштяване на момичетата и жените.
3. Укрепване правото на изразяване и участието на момичетата и жените.
4. **Пренасочване на институционалната култура на службите на ЕК и на Европейската служба за външна дейност (European External Action Service - EEAS) към по-ефективно изпълнение на поетите от ЕС ангажименти.**

Сравнителни данни и тенденции

Индекс на равнопоставеността в страните от ЕС

Прогресът към равнопоставеността на половете в 28-те страни на ЕС е бавен – Индексът на равнопоставеността е нараснал от 62 пункта през 2005 на 65 пункта през 2012 и 66,2 пункта през 2015. Във всяка държава членка има все още широко поле за действие и в същото време сериозни пречки за постигане на равнопоставеността на половете.

Индексът помага на страните да стигнат до проблемите и да определят кои групи от населението се сблъскват с допълнителни трудности и предизвикателства. **Индексът на равнопоставеността се определя условно от шест основни области** – 1) участие във властта, 2) участие на пазара на труда, 3) икономически статус и доходи, 4) достъп до образование и знания, 5) контрол на собственото време и достъп до свободно време и 6) достъп до здравни услуги. Като допълнителна област за оценка се добавя и насилието, определено от пола.

От шестте основни области на индекса за равнопоставеност най-съществени **подобрения са постигнати в участието в управлението**, докато неравнопоставеността се е разширила в областта на разпределението на времето през последните 10 години.

За първи път Индексът на равнопоставеността добавя към анализа и перспектива на различните пресечни точки, която показва, че половата неравнопоставеност е различна в различните възрасти, образование, семейства и вид родителство, място на раждане или наличие на увреждане. Фактите призовават към комплексен подход при разработването на политики, за да се справим с уникалните прояви на дискриминация и неравнопоставеност както за жените, така и за мъжете.

По-ниската трудова заетост, по-ниската икономическа активност, прекъсването на кариерата и хоризонталната и вертикална сегрегация на пазара на труда водят до трайни разлики в доходите на жените и мъжете. В повечето страни от ЕС пенсийте се основават на трудовия стаж и нивото на трудовата заплата, които обикновено са по-високи при мъжете. Тъй като обикновено в трудовия стаж на жените има повече прекъсвания, отколкото в този на мъжете, жените са изправени

пред по-голям риск от бедност в старостта.

Тази тенденция е валидна за всички европейски страни. През 2012 г. разликата в пенсийте на жените и мъжете средно в ЕС достига 38%, като в Естония тя е 5%, а в Германия 45%. През 2014 г. средната разлика в пенсийте на жените и мъжете достига 40%. Неравнопоставеният достъп до финансови ресурси на възрастните се отразява на специфични групи жени и мъже. Разликата в доходите на жените и мъжете над 65 г. е най-висока. Има големи разлики сред страните-членки по отношение на риска от бедност сред жените на 75 и повече години. В Унгария той е 4%, в Холандия 9%, в България и Латвия достига 47% и 50% в Естония.

Труд и трудова заетост

Със своите 71,5 пункта областта на труда е на трето място в скалата на равнопоставеността, но напредъкът в нея е в застой. **Нивото на индекса се е увеличило едва с 1,5 пункта** през последното десетилетие, от които 0,5 пункта са постигнати след 2012 г. Сегрегацията по пол в достъпа до платен труд е устойчива и все още има бариери в достъпа до трудовия пазар, особено за жените с увреждания и тези с ниска квалификация. Ограниченият баланс между трудовата заетост и семейните задължения се отразява както на жените, така и на мъжете, но жените с деца са засегнати особено силно.

Икономически статус и доходи

Разглеждайки скалата на доходите, цифрите показват, че нивото на равнопоставеността се е повишило с 5,7 пункта от 2005 г. насам, достигайки 79,6 пункта, което се дължи основно на повишение на разполагаемите финансови ресурси. Повищението обаче след 2012 г. е едва 1,2 пункта.

През 2014 г. **разликата в заплащането между жените и мъжете в 28 страни от ЕС е около 20%**, като в семействата с деца и семействата само с един родител тя е почти два пъти по-голяма. В течение на годините това неравенство води до по-голям риск от бедност за възрастните жени и **разлика в пенсийте, достигаща 40% в полза на мъжете.**

Делът на населението в ЕС, което е изложено на рисък от бедност се е увеличил през последните 10 г. 17% от жените и 16% от мъжете на възраст над 16 г. са изложени на рисък да живеят в бедност. Сред жените и мъжете, родени извън ЕС рисъкът от бедност е два пъти по-голям от този за родените в ЕС. Бедността и липсата на финансова независимост обичат голяма част от жените на насилие.

Образование и знания

В областта на образованието и знанията индексът на равнопоставеността се е повишил от 60,8 пункта през 2005 година до 62,8 пункта през 2012-та и 63,14 пункта през 2015-та, отразявайки по-високи постижения, но също и **трайна сегрегация в образоването.**

През 2015 г. повече млади жени завършват висше образование в сравнение с мъжете и разликата по пол се увеличава в полза на жените. Но половата сегрегация във висшето образование остава: от два до три пъти повече жени, отколкото мъже, избират сферата на образоването, здравеопазването и социалния сектор и тази тенденция остава без промяна от 2005 г. до сега. Независимо от нарастващата необходимост от повишаване на уменията чрез учене през целия живот, средното участие на жените и мъжете в този процес в ЕС през последните 10 години остава на едно и също ниво. По-малко от една десета от жените и мъжете на възраст 50-64 г. се включват в някакъв вид обучение.

Разпределение на времето

Неравнопоставеността на жените и мъжете в областта на разпределението на времето за различни дейности остава и се увеличава. Между 2005 и 2015 г. нивото на равнопоставеността в тази сфера се е понижило с един пункт и е на трето място в дъното на таблицата на индекса на равнопоставеността.

Разликата между половете в полагането на неплатен труд остава – **едва един от трима мъже се включва в ежедневния домакински труд за повече от час**. Тежестта на грижите е особено голяма върху раменете на жените, родени извън ЕС. Нещо повече, през последните 10 години почти не се наблюдава подобрене в тази област и в страните от ЕС. Важно е да се каже, че разликата между жените и мъжете в участието им в неплатения домакински труд намалява с увеличаване на нивото на образованието, което означава, че колкото по-високо е образователното ниво на двойката, толкова по-малка е разликата във включването им в домашния неплатен труд.

Участие във властта

Въпреки, че Индексът на равнопоставеността в участието във властта е с най-ниска стойност (48,5 пункта през 2015 г.), неговият ръст е най-голям през десетилетието 2005-2015 – 9,6 пункта. Подобрението в нивата на подобластите политическа и икономическа власт се изразява в стесняване на разлома между половете в националните парламенти и корпоративните бордове и се дължи до голяма степен на законодателните инициативи и обществения дебат по тези теми. Що се отнася до властта в социалната сфера, в която за първи път се появяват повече данни, тези данни сочат, че **позициите, на които се вземат решения** в организацията, финансиращи изследванията, медиите и спорта **са все още доминирани от мъже**. Това частично може да се дължи на факта, че няма видимост за тези различия, каквато има в другите области, въпреки символичната важност на изследванията, медиите и спорта и тяхната роля в оформянето на социалните норми.

Здравеопазване

Областта на здравеопазването показва сравнително високо ниво на равнопоставеност (87,4 пункта), но това ниво се е повишило едва с 0,2 пункта от 2012 г. насам и все още съществуват значителни неравенства между страните от ЕС и вътре в самите страни. Неравнопоставеността е особено явна в подобластта на здравното поведение, където нивото на индекса е едва 75,4 пункта. Мъжете са по-активни физически от жените, но в същото време имат по-рисково за здравето поведение, включващо употребата на алкохол и тютюнопушенето. Някои групи от населението **нямат достъп до адекватно здравеопазване**: около една десета от самотните майки и хората с увреждания имат незадоволени здравни нужди.

Насилие срещу жените

Насилието срещу жените остава **най-бруталната проява на неравнопоставеността на половете**. По статистически и концептуални причини този проблем се разглежда като сателитна област на индекса на равнопоставеността. Третото издание на Индекса на равнопоставеността на половете от 2017 г. представя един комплексен индикатор на насилието срещу жените. Той дава възможност за проследяване на разпространението на най-често срещаните и криминализирани форми на насилието срещу жени (сексуалното и физическото насилие и убийствата на жени) в ЕС.

Комплексният индикатор е придружен от индикатори за други форми на насилие (напр. генитално осакатяване, насилиствени бракове, преследване и т.н.) и контекстуални фактори, които включват някои от коренните причини за насилието срещу жените и информация за усилията на правителствата да се справят с тях.

Пълната теоретична и измервателна рамка на областта на насилието е описана подробно в изданието на Европейския институт за равнопоставеност на половете „Индекс на равнопоставеността на половете 2017: Рамка за измерване на насилието срещу жените“, Ноември 2017.

Къде е България?

Участие във властта

България е на първо място по брой на жени-министри в правителството, заедно с Франция и Никарагуа (9 от 17 министри са жени – 52,9%), но е на 101 място от 193 в класацията на Международния парламентарен съюз по брой на жени в парламента – едва 19,8%. Франция по този показател е на 63 място с 25,8% жени в парламента, а Никарагуа е на 5 място с 47,5% жени в парламента.

Страни с традиции в равнопоставеността като Швеция, Финландия и Норвегия заемат съответно 6-то, 9-то и 14-то място в парламентарната класация и 4-то, 14-то и 13-то място в класацията по дял на жените министри в правителствата.

В България се наблюдава тревожната **тенденция жените във властта да забравят за проблемите на равнопоставеността в момента, в който влязат във властта**. Очевиден пример за това е дебатът около ратифицирането на Истанбулската конвенция на Съвета на Европа.

Образование и знания

По отношение на равнопоставеността в образованието България е на 65 място и е сред **страните с висока грамотност**. Прави впечатление, че повече момичета, отколкото момчета, се записват в началното училище, но момичетата, които продължават в средно училище, са по-малко от момчетата, 87%:89%. Тенденцията е обратна по отношение на висшето образование. От младежите, завършващи средно образование, 79% от момичетата и едва 63% от момчетата, продължават да учат във висше учебно заведение. В професионалното образование обаче разликата е преобърната: там съотношението между жени и мъже е 40:60.

През учебната 2015/2016 г. **52% от студентите** в бакалавърските програми и 58% от студентите в магистърските програми **са жени**, а сред завършилите тези програми жените са 58% от бакалаврите и 64% от магистрите.

Показателят на включване в третата степен на образование (за възрастовата група 30-34г.) през 2015 г. се е повишил до 32,1%, което е близо до целта от 36%, заложена в програмата Европа 2020. Но има съществена разлика в успеваемостта на жените и мъжете: успеваемостта на жените е с 15 процентни пункта по-висока от тази на мъжете. Независимо обаче от по-големия брой момичета, влизящи в университетите, по-малко жени, отколкото мъже, стигат до докторски степени.

Преподавателската професия е силно феминизирана – 85% от учителите в средните училища са жени, а 28% от всички учители са на възраст над 55 години.

Пазар на труда и доходи

Разлика в заплащането и дисбаланс в нископлатените работни места

Разликата в заплащането зависи до голяма степен от заетостта и най-често се дължи на професионалната сегрегация и ограниченияте възможности за професионално и кариерно израстване на жените (тъй нареченият стъклена таван). Жените преобладават в сектора на услугите и търговията на дребно, но получават по-ниско заплащане от мъжете в същите сектори.

В края на 2016 г. средната годишна заплата в търговията за жените е 8 077 лв., а за мъжете 11 011 лв.; във финансовите услуги жените са получавали годишно 16 846 лв., а мъжете 24 998 лв.; в сферата на образованието жените са получавали 9 693 лв., а мъжете 12 413 лв., а в здравните и социални услуги жените са получавали 9 644 лв., а мъжете 15 993 лв. Това до известна степен отразява по-голямата склонност на жените да приемат нископлатена работа, а на мъжете да настояват за по-високи заплати, както и склонността на жените да очакват някой да ги оцени. Според изследване на Европейския институт за равнопоставеност на половете жените прекарват почти три пъти повече време от мъжете в грижа за децата и почти седем пъти повече време в грижа за домакинството, което, разбира се, е неплатен труд. Жените в България трудно се изкачват на лидерски позиции, като според Агенцията по заетостта през 2014 г. едва 7,5% от компаниите в България се ръководят от жени.

Разпределение на времето

Равноправното участие на мъжете и жените в споделянето на обществения труд и на домашния труд дава възможност за пълноценно участие и на двата пола в сферата на социалната и професионалната реализация. Все още обаче жените разполагат с по-малко свободно време спрямо мъжете, тъй като поради недостатъчното развитие на редица обществени услуги, те са натоварени изключително много, както с неплатен домашен труд, така и основно с грижите по отглеждането на децата и с грижите за възрастни и зависими членове на семейството. Очертава се тенденция **младите мъже да възприемат доста отговорно своята роля на бащи** и да участват в отглеждането на децата. Одобрението за споделянето на семейните задължения, в това число за отглеждане на децата, грижата за възрастните, домакинството и т.н., в България обаче е на около 65% от населението, докато в някои страни на ЕС е над 95%. Очевидно общественият дебат по отношение на равнопоставеността на жените и мъжете, техните роли и позиции, все още предстои. Особено важна роля в промяната на съществуващите неблагоприятни стереотипи и нагласи имат образованието, медиите, както и цялото държавно управление.

Насилие срещу жените

Борбата и справянето с всички форми на насилие срещу жените и момичетата е вторият по ред и вероятно по важност индикатор, посочен в подцелите на Цел 5. В България Законът за защита от домашно насилие се прилага от 2005 г., но това далеч не е достатъчно за цялостно решаване на проблема, а събитията и дебатът около ратифицирането на Истанбулската конвенция показват колко много има още да се работи в тази област.

Близо 35% от жените по света са били подложени на физическо и/или сексуално насилие през 2016 г., показват данни на [Световната здравна организация](#). В Европа 1 от 3 жени над 15 г. е била подложена на физическо и/или сексуално насилие поне веднъж в живота си, според [Агенцията на ЕС за основни човешки права](#). Българските неправителствени организации, предоставящи закрила на жертви на домашно насилие,

от години алармират, че всяка **четвърта българка е жертва на тормоз в дома си**, а според национално представително изследване на фондация “Партньори България” цифрата е по-стряскаща – една от всеки три жени е подложена на насилие. **Става дума за почти един милион българки, които ежедневно търпят психически, физически, сексуален и/или икономически тормоз от страна на техните партньори.**

Заради стереотипа, че “ролята на жената е да е домакиня и майка”, хиляди жени са икономически зависими от партньорите си и в случай на домашно насилие много по-трудно се спасяват от него. И заради стереотипа, че “истинският мъж не плаче”, безброй мъже потискат емоциите си и съответно, стават раздразнителни и агресивни или стигат до дълбока депресия и самоубийство.

Истанбулската конвенция се фокусира върху три ключови сфери в борбата с насилието над жени: превенция, защита на жертвите и преследване на насилиниците. Тя ще задължи България да събира данни за домашното насилие (което ще даде ясна картина и колко мъже са жертви на домашен тормоз), да следи напредъка по темата и да подкрепя устойчиво неправителствените организации, които работят за преодоляване на проблема от години.

Основни подходи и добри практики

Равнопоставеността на половете е от жизнено важно значение за интелигентния и устойчив ръст на Европейския съюз. Тя не само допринася за икономическото развитие, но също и за цялостното благосъстояние и приобщаване на жените и мъжете към идеята за една по-справедлива Европа. Независимо от напредъка в нивото на равнопоставеността, все още се очаква много от всички страни-членки на Съюза. Разликата в показателите за жените и мъжете си остава и дори в някои области тя е по-голяма, отколкото преди 10 години. Пред ЕС все още има дълъг път, докато се постигне справедливо общество, в което половете са равнопоставени. **Дебатът в България около ратификацията на Истанбулската конвенция** е изключително показателен относно осъзнаването от обществото и от политиците на проблема за равнопоставеността на половете. Колкото до добрите практики в областта на ЦУР 5, в голямото си мнозинство те са плод на работата на неправителствените организации през всичките изминали 17 години на 21 век.

Източници:

1. Gender Equality Index 2017 - Measuring gender equality in the European Union 2005-2015. In: EIGE's Publications, 10.10.2017. Available from: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measuring-gender-equality-european-union-2005-2015-report> [09.04.2018]
2. Gender Equality Index 2017 - Measurement framework of Violence against women. In: EIGE's Publications, 20.11.2017. Available from: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-equality-index-2017-measurement-framework-of-violence-against-women> [09.04.2018]
3. Gender skills and precarious work in the EU – research note. In: EIGE's Publications, 10.05.2017. Available from: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/gender-skills-and-precarious-work-eu-research-note> [09.04.2018]
4. Work in the EU – women and men at opposite ends. In: EIGE's Publications, 17.11.2017. Available from: <http://eige.europa.eu/rdc/eige-publications/work-eu-women-and-men-opposite-ends> [09.04.2018]
5. Консолидирани текстове на Договора за Европейския Съюз и на Договора за функционирането на Европейския Съюз 2012/C 326/01. In: Eur-lex, 26.10.2016. Available from: http://eur-lex.europa.eu/legal_content/BG/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT [09.04.2018]
6. Харта на основните права на Европейския съюз. In: Eur-lex, 26.10.2016. Available from: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=celex%3A12012P%2FTXT> [09.04.2018]
7. Beijing Declaration and Platform for Action. In: Women Watch. Available from: <http://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/pdf/BDPfA%20E.pdf> [09.04.2018]
8. Европейски пакт за равенство между половете. In: Mlsp Government. Available from: https://www.mlsp.government.bg/ckfinder/userfiles/files/admobs/OJ_EU_Pact_on_GE_BG.pdf [09.04.2018]
9. Стратегически ангажимент за постигане на равенство на половете 2016-2019 г. In: Publications Europa. Available from: <https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/24968221-eb81-11e5-8a81-01aa75ed71a1/language-bg/format-PDF> [09.04.2018]
10. Римска декларация от 25 март 201. In: Consilium Europa. Available from: <http://www.consilium.europa.eu/bg/press/press-releases/2017/03/25/rome-declaration/> [09.04.2018]
11. Европейски стълб на социалните права. In: Ec.europa.eu. Available from: https://ec.europa.eu/commission/priorities/deeper.../european-pillar-social-rights_bg [09.04.2018]
12. Програма на ООН за устойчиво развитие до 2030. In: Unicef. Available from: https://www.unicef.bg/assets/PDFs/WWL/Transforming_our_world_BG.pdf [09.04.2018]
13. Новият Европейски консенсус за развитие "НАШИЯТ СВЯТ, НАШЕТО ДОСТОЙНСТВО, НАШЕТО БЪДЕЩЕ". In: Europarl. Available from: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=TA&reference=P8-TA-2017-0241&format=XML&language=BG> [09.04.2018]
14. JOINT STAFF WORKING DOCUMENT Gender Equality and Women's Empowerment: Transforming the Lives of Girls and Women through EU External Relations 2016-2020. In: Ec.europa.eu. Available from: https://ec.europa.eu/europeaid/joint-staff-working-document-gender-equality-and-womens-empowerment-transforming-lives-girls-and_en [09.04.2018]

Българска платформа за
международно развитие

Настоящата публикация е създадена с финансовата подкрепа на Европейския съюз. Отговорност за нейното съдържание носи единствено БПМР и при никакви обстоятелства не може да се разглежда като отразяваща позицията на ЕС.

www.bpid.eu

www.facebook.com/bpid.eu

www.twitter.com/BPID_2009

bpid@bpid.eu

www.devedu.eu